

فهرست مطالب

پیش‌گفتار.....	۱۳
مقدمه.....	۱۵
بخش اول: رئیس قوه قضائیه.....	۲۱
فصل اول: شرایط و شئون رئیس قوه قضائیه.....	۲۳
فصل دوم: صلاحیت‌های اداری رئیس قوه قضائیه در ارتباط با دیوان عدالت اداری.....	۲۵
مبحث اول: انتصاب قضات و رئیس دیوان.....	۲۶
مبحث دوم: استخدام و به‌کارگیری غیرقضات در دیوان.....	۲۷
مبحث سوم: تعیین تشکیلات اداری و قضایی دیوان.....	۲۸
مبحث چهارم: وضع مقررات در حوزه عملکرد دیوان.....	۲۹
مبحث پنجم: پیشنهاد بودجه دیوان به دولت.....	۳۰
مبحث ششم: نظارت اداری بر دیوان و ارکان آن.....	۳۰
فصل سوم: صلاحیت‌های قضایی رئیس قوه قضائیه در ارتباط با دیوان عدالت اداری.....	۳۱
مبحث اول: نظارت بر آرای شعب دیوان.....	۳۲
گفتار اول: ملاک نظارت رئیس قوه.....	۳۳
گفتار دوم: کیفیت نظارت رئیس قوه.....	۳۵
مبحث دوم: نظارت بر آرای هیأت‌های دیوان.....	۳۶
گفتار اول: نظارت قانونی.....	۳۷
گفتار دوم: نظارت شرعی.....	۳۸
گفتار سوم: طرح ابطال مقررات در هیأت عمومی.....	۴۱
بخش دوم: رئیس دیوان عدالت اداری.....	۴۳
فصل اول: ضوابط حاکم بر ریاست دیوان.....	۴۴
مبحث اول: شرایط تصدی ریاست دیوان.....	۴۴
مبحث دوم: امکان‌سنجی عزل رئیس دیوان.....	۴۸
مبحث سوم: محدودیت‌های ناشی از ریاست دیوان.....	۴۹
فصل دوم: صلاحیت‌های رئیس دیوان در امور اداری دیوان.....	۵۰
مبحث اول: ارائه پیشنهاد به رئیس قوه در امور اداری و تشکیلاتی دیوان.....	۵۱
مبحث دوم: اداره امور مالی دیوان.....	۵۲
گفتار اول: نقش رئیس دیوان در پیشنهاد بودجه سالانه دیوان.....	۵۲
گفتار دوم: نقش رئیس دیوان در اجرای بودجه دیوان.....	۵۳

مبحث سوم: مدیریت امور اداری دیوان	۵۴
مبحث چهارم: ارائه گزارش یا همکاری با مراجع و مقامات خارج از دیوان	۵۴
مبحث پنجم: تعیین معاون برای اداره امور مختلف دیوان	۵۵
فصل سوم: صلاحیت‌های رئیس دیوان در ارتباط با امور قضایی دیوان	۵۶
مبحث اول: صلاحیت‌های مرتبط با امور شعب	۵۷
گفتار اول: اداره شعبه اول تجدیدنظر	۵۷
گفتار دوم: افزودن عضو مستشار به شعب تجدیدنظر	۵۸
گفتار سوم: ارجاع پرونده به شعب	۵۸
گفتار چهارم: معرفی نماینده به دیوان عالی به منظور حل اختلاف در صلاحیت	۵۹
گفتار پنجم: تشخیص پرونده‌های مهم به منظور ارائه نظر مشورتی به شعب	۶۰
گفتار ششم: تشخیص ضرورت رسیدگی خارج از نوبت به پرونده‌ها	۶۰
گفتار هفتم: تشخیص وحدت یا ارتباط موضوعی بین پرونده‌ها	۶۱
گفتار هشتم: تأیید اجرا یا لغو دستور موقت	۶۲
گفتار نهم: درخواست اسناد و مدارک از دستگاه‌های اجرایی	۶۳
گفتار دهم: نظارت بر آرای شعب	۶۴
گفتار یازدهم: ارجاع پرونده برای رسیدگی مجدد در موارد اعلام اشتباه قاضی	۶۵
گفتار دوازدهم: موافقت با توقف اجرای آرای مورد اعتراض ثالث	۶۵
مبحث دوم: صلاحیت‌های مرتبط با امور هیأت‌ها	۶۶
گفتار اول: ارجاع دادخواست‌ها به دفتر هیأت عمومی	۶۶
گفتار دوم: به تأخیر انداختن رسیدگی به پرونده در صورت ضرورت	۶۷
گفتار سوم: تشخیص منتفی بودن رسیدگی به موضوع در هیأت‌ها	۶۷
بند اول: مواردی که رسیدگی به دادخواست موضوعاً منتفی است	۷۰
بند دوم: مواردی که موضوع مورد شکایت مشمول عنوان مقررات نیست	۷۱
بند سوم: شکایات موردی در صلاحیت شعب	۷۲
گفتار چهارم: درخواست ابطال مقررات	۷۲
گفتار پنجم: درخواست صدور رأی وحدت رویه یا ایجاد رویه	۷۳
گفتار ششم: استعلام شرعی از فقهای شورای نگهبان	۷۵
گفتار هفتم: سازمان‌دهی، تشکیل و نظارت بر هیأت‌های تخصصی	۷۵
گفتار هشتم: اداره هیأت عمومی	۷۷
گفتار نهم: انشاء و امضای آرای هیأت عمومی	۸۱
گفتار دهم: نظارت بر آرای هیأت‌ها	۸۲
گفتار یازدهم: پیگیری اجرای آرای هیأت‌ها	۸۴

بخش سوم: شعب دیوان عدالت اداری..... ۸۷

فصل اول: شعب بدوی.....	۸۷
مبحث اول: ساختار شعب بدوی.....	۸۷
گفتار اول: تعداد شعب و نحوه‌ی تقسیم کار آنها.....	۸۷
گفتار دوم: شرایط قضات شعب بدوی.....	۹۰
گفتار سوم: دفتر شعب بدوی.....	۹۴
مبحث دوم: صلاحیت رسیدگی به شکایت از تصمیمات و اقدامات دولتی.....	۹۶
گفتار اول: خواهان در این دعاوی.....	۹۶
بند اول: لزوم «خصوصی‌بودن» خواهان.....	۹۷
بند دوم: لزوم «ذی‌نفع‌بودن» خواهان.....	۹۸
بند سوم: امکان طرح دعوا به «نماینده‌گی» از اصیل.....	۱۰۲
بند چهارم: امکان طرح دعوای واحد دولتی به نمایندگی از اشخاص خصوصی.....	۱۰۳
بند پنجم: امکان طرح دعوا توسط برخی مراجع نظارتی.....	۱۰۵
بند ششم: امکان طرح دعوا توسط معاون حقوق عامه دیوان.....	۱۰۷
بند هفتم: امکان طرح دعوا توسط سازمان‌های مردم‌نهاد.....	۱۰۹
بند هشتم: امکان طرح دعوا توسط مراجع غیرخصوصی غیردولتی.....	۱۱۰
گفتار دوم: خواننده در این دعاوی.....	۱۱۱
بند اول: خواننده مبتنی بر قانون اساسی.....	۱۱۲
جزء اول: مفهوم اصطلاح «دولتی» در اصل ۱۷۳.....	۱۱۲
جزء دوم: مفهوم اصطلاح «واحدهای دولتی» در اصل ۱۷۳.....	۱۱۴
جزء سوم: مفهوم اصطلاح «مأمورین دولتی» در اصل ۱۷۳.....	۱۱۵
بند دوم: خواننده مبتنی بر قانون عادی.....	۱۱۸
جزء اول: وزارتخانه‌ها.....	۱۱۸
جزء دوم: سازمان‌های دولتی.....	۱۲۰
جزء سوم: مؤسسات و شرکت‌های دولتی.....	۱۲۲
جزء چهارم: مراجع عمومی غیردولتی.....	۱۲۴
جزء پنجم: تشکیلات و نهادهای انقلابی.....	۱۳۷
جزء ششم: مؤسسات وابسته.....	۱۴۱
جزء هفتم: مأموران واحدهای دولتی.....	۱۴۳
بند سوم: خواننده مبتنی بر رویه قضایی.....	۱۴۴
جزء اول: واحدهای عدم تمرکز محلی.....	۱۴۴
جزء دوم: مراجع حرفه‌ای، اصناف و اتحادیه‌ها.....	۱۴۷

- جزء سوم: مراجع غیر خصوصی غیر دولتی ۱۵۱
- جزء چهارم: نیروهای انتظامی و نظامی ۱۵۲
- جزء پنجم: تعاونی‌های وابسته به دستگاه‌های دولتی ۱۵۵
- گفتار سوم: خواسته این دعاوی ۱۵۶
- بند اول: اختصاص صلاحیت شعب به رسیدگی به دعاوی «اداری» ۱۵۶
- بند دوم: اختصاص صلاحیت شعب به رسیدگی به اعمال اداری «موردی» ۱۵۷
- بند سوم: اختصاص صلاحیت شعب به رسیدگی به «ایقاعات اداری» ۱۶۲
- جزء اول: مرجع رسیدگی به قراردادهای اداری از منظر رویه‌ی قضایی ۱۶۳
- جزء دوم: تحولات ناشی از الحاق تبصره ۳ به ماده ۱۰ قانون دیوان ۱۶۵
- جزء سوم: نقد نظام حقوقی در خصوص مرجع رسیدگی به قراردادهای اداری ۱۶۷
- بند چهارم: اختصاص صلاحیت شعب به رسیدگی به دعاوی مسئولیت مدنی ناشی از تخلف یا ترک فعل دولت ۱۶۸
- جزء اول: پیشینه صلاحیت شعب دیوان در رسیدگی به این دعاوی ۱۶۹
- جزء دوم: صلاحیت شعب دیوان مبتنی بر اصلاحات ۱۴۰۲ ۱۷۱
- جزء سوم: ارزیابی تحولات صورت گرفته در صلاحیت شعب دیوان در این زمینه ۱۷۳
- مبحث سوم: صلاحیت شعب بدوی در رسیدگی به دعاوی استخدامی ۱۷۴
- گفتار اول: خواهان در این دعاوی ۱۷۴
- بند اول: قضات ۱۷۵
- بند دوم: مشمولان قانون مدیریت خدمات کشوری ۱۷۶
- بند سوم: سایر مستخدمان واحدها و مؤسسات مذکور در بند «۱» ماده ۱۰ قانون دیوان ۱۷۹
- بند چهارم: مستخدمان مؤسسات محتاج ذکر نام ۱۸۲
- بند پنجم: وضعیت خاص دعاوی استخدامی کارکنان نیروهای مسلح ۱۸۴
- گفتار دوم: خوانده در این دعاوی ۱۸۵
- گفتار سوم: خواسته این دعاوی ۱۸۶
- فصل دوم: شعب تجدیدنظر ۱۸۹
- مبحث اول: ساختار شعب تجدیدنظر ۱۹۰
- مبحث دوم: نقش شعب تجدیدنظر در بازبینی آرای شعب بدوی ۱۹۱
- گفتار اول: خواهان در این دعاوی ۱۹۱
- گفتار دوم: خوانده در این دعاوی ۱۹۲
- گفتار سوم: خواسته این دعاوی ۱۹۲
- مبحث سوم: نقش شعب تجدیدنظر در نظارت بر آراء و تصمیمات مراجع شبه قضایی ۱۹۴
- گفتار اول: خواهان در این دعاوی ۱۹۴
- بند اول: عدم اختصاص خواهان به اشخاص «خصوصی» ۱۹۵

فهرست مطالب □ ۹

بند دوم: اختصاص خواهان به «ذی نفع».....	۱۹۷
گفتار دوم: خوانده در این دعاوی.....	۱۹۸
بند اول: مراجع شبه قضایی مشمول بند «۲» ماده ۱۰.....	۱۹۹
جزء اول: لزوم دولتی بودن مرجع شبه قضایی.....	۲۰۰
جزء دوم: مهم نبودن طرفین دعاوی مطروحه در مراجع شبه قضایی.....	۲۰۲
جزء سوم: مهم نبودن ماهیت دعاوی مطروحه در مراجع شبه قضایی.....	۲۰۳
بند دوم: مراجع شبه قضایی مستثنی از شمول بند «۲» ماده ۱۰.....	۲۰۴
جزء اول: استثنائات مستتب از قانون دیوان.....	۲۰۴
جزء دوم: استثنائات مستتب از سایر قوانین.....	۲۰۵
جزء سوم: استثنائات مستتب از مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی.....	۲۰۶
جزء چهارم: استثنائات مستتب از رویه قضایی.....	۲۰۹
بند سوم: استقلال شخصیت حقوقی مرجع شبه قضایی از دستگاه متبوع آن.....	۲۱۵
بند چهارم: عدم تسری بند «۲» ماده ۱۰ به مراجع دارای صلاحیت تشخیصی.....	۲۱۸
جزء اول: پیشینه شمول بند «۲» به مراجع دارای صلاحیت تشخیصی.....	۲۲۰
جزء دوم: ادله عدم شمول بند «۲» به مراجع دارای صلاحیت تشخیصی.....	۲۲۱
گفتار سوم: خواسته این دعاوی.....	۲۲۳
بند اول: منظور از «آراء و تصمیمات» مراجع شبه قضایی.....	۲۲۴
بند دوم: ملاک «قطعی بودن» رأی یا تصمیم مرجع شبه قضایی.....	۲۲۷
مبحث چهارم: نقش شعب تجدیدنظر در موضوعات خاص.....	۲۲۹
بخش چهارم: هیأت های دیوان عدالت اداری.....	۲۳۳
فصل اول: هیأت عمومی دیوان.....	۲۳۳
مبحث اول: ساختار هیأت عمومی.....	۲۳۳
گفتار اول: صحن هیأت عمومی.....	۲۳۴
گفتار دوم: دفتر هیأت عمومی.....	۲۳۹
مبحث دوم: صلاحیت هیأت عمومی در رسیدگی به شکایت از مقررات دولتی.....	۲۴۱
گفتار اول: خواهان در این دعاوی.....	۲۴۲
گفتار دوم: خوانده در این دعاوی.....	۲۴۵
بند اول: پیشینه نظارت هیأت عمومی دیوان بر مقررات مراجع مختلف.....	۲۴۵
بند دوم: شمول نظارت هیأت عمومی بر مقررات مراجع مختلف.....	۲۴۹
جزء اول: ارکان قوه مجریه.....	۲۴۹
جزء دوم: مراجع عمومی غیردولتی.....	۲۴۹
جزء سوم: قوه مقننه و مراجع ذیل آن.....	۲۵۱

جزء چهارم: ارکان و مقامات ذیل قوه قضائیه.....	۲۵۲
جزء پنجم: شوراهای اسلامی شهر و روستا و دهیاری‌ها.....	۲۵۵
جزء ششم: مقام رهبری.....	۲۵۶
جزء هفتم: شورای نگهبان.....	۲۵۸
جزء هشتم: مجمع تشخیص مصلحت نظام.....	۲۵۹
جزء نهم: مجلس خبرگان.....	۲۶۱
جزء دهم: شورای عالی امنیت ملی و شوراهای فرعی آن.....	۲۶۲
جزء یازدهم: شورای عالی انقلاب فرهنگی و شورای عالی فضای مجازی.....	۲۶۴
جزء دوازدهم: مراجع حرفه‌ای، اصناف و اتحادیه‌ها.....	۲۶۸
جزء سیزدهم: مراجع غیر خصوصی غیردولتی.....	۲۶۹
جزء چهاردهم: نیروهای نظامی و انتظامی.....	۲۷۰
گفتار سوم: خواسته این دعاوی.....	۲۷۰
بند اول: مفهوم‌شناسی «مقررات دولتی».....	۲۷۱
بند دوم: مصادیق «مقررات دولتی» مشمول صلاحیت هیأت عمومی دیوان.....	۲۷۵
بند سوم: ویژگی‌های «مقررات دولتی» مشمول نظارت هیأت عمومی دیوان.....	۲۷۷
جزء اول: کلی و عام‌الشمول بودن.....	۲۷۸
جزء دوم: الزام‌آور بودن.....	۲۸۰
جزء سوم: واجد حکم منجز بودن.....	۲۸۴
جزء چهارم: قدرت یا اعتبار اجرایی داشتن.....	۲۸۵
جزء پنجم: قانون در معنای خاص آن نبودن.....	۲۸۶
مبحث سوم: صلاحیت هیأت عمومی در صدور رأی وحدت رویه.....	۲۸۷
گفتار اول: پیشینه صلاحیت دیوان در صدور آرای وحدت رویه.....	۲۸۸
گفتار دوم: موضع صدور رأی وحدت رویه.....	۲۹۰
گفتار سوم: ارزیابی این صلاحیت از منظر انطباق با قانون اساسی.....	۲۹۲
بند اول: رویکرد موافقان این صلاحیت.....	۲۹۲
بند دوم: رویکرد مخالفان این صلاحیت.....	۲۹۴
گفتار چهارم: فرآیند صدور رأی وحدت رویه.....	۲۹۶
بند اول: تشخیص ضرورت صدور رأی.....	۲۹۷
بند دوم: تشخیص رأی صحیح و اعلام آن.....	۲۹۸
گفتار پنجم: آثار رأی وحدت رویه.....	۲۹۸
بند اول: تأثیر آرای وحدت رویه نسبت به مراجع مختلف.....	۲۹۹
بند دوم: تأثیر آرای وحدت رویه از حیث زمان.....	۲۹۹
گفتار ششم: اعتبار رأی وحدت رویه.....	۳۰۰

مبحث چهارم: صلاحیت هیأت عمومی در صدور رأی ایجاد رویه.....	۳۰۱
گفتار اول: پیشینه صلاحیت دیوان در صدور آرای ایجاد رویه.....	۳۰۱
گفتار دوم: ارزیابی این صلاحیت از منظر انطباق با قانون اساسی.....	۳۰۲
گفتار سوم: فرآیند صدور رأی ایجاد رویه.....	۳۰۳
بند اول: تشخیص ضرورت صدور رأی.....	۳۰۳
بند دوم: تشخیص رأی صحیح و اعلام آن.....	۳۰۳
گفتار چهارم: اثر رأی ایجاد رویه.....	۳۰۴
بند اول: تأثیر آرای ایجاد رویه نسبت به سایر مراجع.....	۳۰۴
بند دوم: تأثیر آرای ایجاد رویه بر آرای مشابه مورد بررسی در هیأت.....	۳۰۴
فصل دوم: هیأت‌های تخصصی دیوان.....	۳۰۵
مبحث اول: ساختار و شیوه‌ی عمل هیأت‌های تخصصی.....	۳۰۵
مبحث دوم: صلاحیت رؤسای هیأت‌های تخصصی.....	۳۰۷
مبحث سوم: صلاحیت‌های هیأت‌های تخصصی.....	۳۰۹
گفتار اول: صلاحیت‌های قضایی.....	۳۰۹
گفتار دوم: صلاحیت‌های مشورتی.....	۳۱۱
بند اول: مشورت به هیأت عمومی.....	۳۱۱
بند دوم: مشورت به شعب.....	۳۱۲
بخش پنجم: سایر ارکان دیوان عدالت اداری.....	۳۱۳
فصل اول: واحد اجرای احکام.....	۳۱۳
مبحث اول: جایگاه سازمانی و ساختار.....	۳۱۵
گفتار اول: بخش قضایی.....	۳۱۵
گفتار دوم: بخش اداری.....	۳۱۶
مبحث دوم: صلاحیت‌ها.....	۳۱۶
گفتار اول: پیگیری اجرای احکام و قرارهای دیوان.....	۳۱۶
گفتار دوم: گزارش عدم اجرای آرای دیوان به رئیس دیوان.....	۳۱۸
گفتار سوم: پیگیری اجرای توافقات بین محکوم‌علیه و محکوم‌له.....	۳۱۹
گفتار چهارم: تشخیص موجه بودن دلایل محکوم‌علیه در عدم اجرای حکم.....	۳۱۹
گفتار پنجم: درخواست رفع ابهام از رأی شعبه دیوان.....	۳۲۰
گفتار ششم: صدور قرار خاتمه اجرای حکم.....	۳۲۱
فصل دوم: دفاتر اداری دیوان در استان‌ها.....	۳۲۱
مبحث اول: پیشینه تشکیل دفاتر اداری دیوان در استان‌ها.....	۳۲۲
مبحث دوم: صلاحیت‌ها.....	۳۲۳

گفتار اول: راهنمایی و ارشاد مراجعان.....	۳۲۴
گفتار دوم: پذیرش و ثبت دادخواست‌ها و درخواستهای شاکیان.....	۳۲۴
گفتار سوم: ابلاغ نسخه دوم شکایات.....	۳۲۵
گفتار چهارم: ابلاغ آراء و اظهاریه‌های صادره از دیوان.....	۳۲۵
گفتار پنجم: انجام دستورات واحد اجرای احکام دیوان.....	۳۲۶
گفتار ششم: تصدیق تصویر یا رونوشت مدارک.....	۳۲۶
مبحث سوم: ملاحظات حقوقی راجع به دفاتر اداری دیوان در استان‌ها.....	۳۲۷
فصل سوم: کارشناسان.....	۳۲۸
مبحث اول: انواع کارشناسی در دیوان.....	۳۲۸
مبحث دوم: دسته‌بندی کارشناسان مورد استفاده در دیوان.....	۳۲۹
گفتار اول: کارشناسان موضوع ماده ۷ قانون دیوان.....	۳۲۹
گفتار دوم: کارشناسان رسمی دادگستری.....	۳۳۰
مبحث سوم: اثر نظر کارشناسان.....	۳۳۱
منابع و مأخذ.....	۳۳۳